

Therese Dahl er klinisk sosionom, bachelor of management og sertifisert coach. Hun har erfaring fra både kommunale tjenester og spesialisthelsetjenesten og er nå prosjekt- og metodeutvikler i Stiftelsen Bergensklinikkene.

Vold og traumer blant menn i

«Selv om du spør direkte, og selv om han kun skal svare med et ja eller nei, vil han aldri fortelle at han var utsatt for seksuelle overgrep i barndommen».

ILLUSTRASJON: MARIUS PÅLERUD

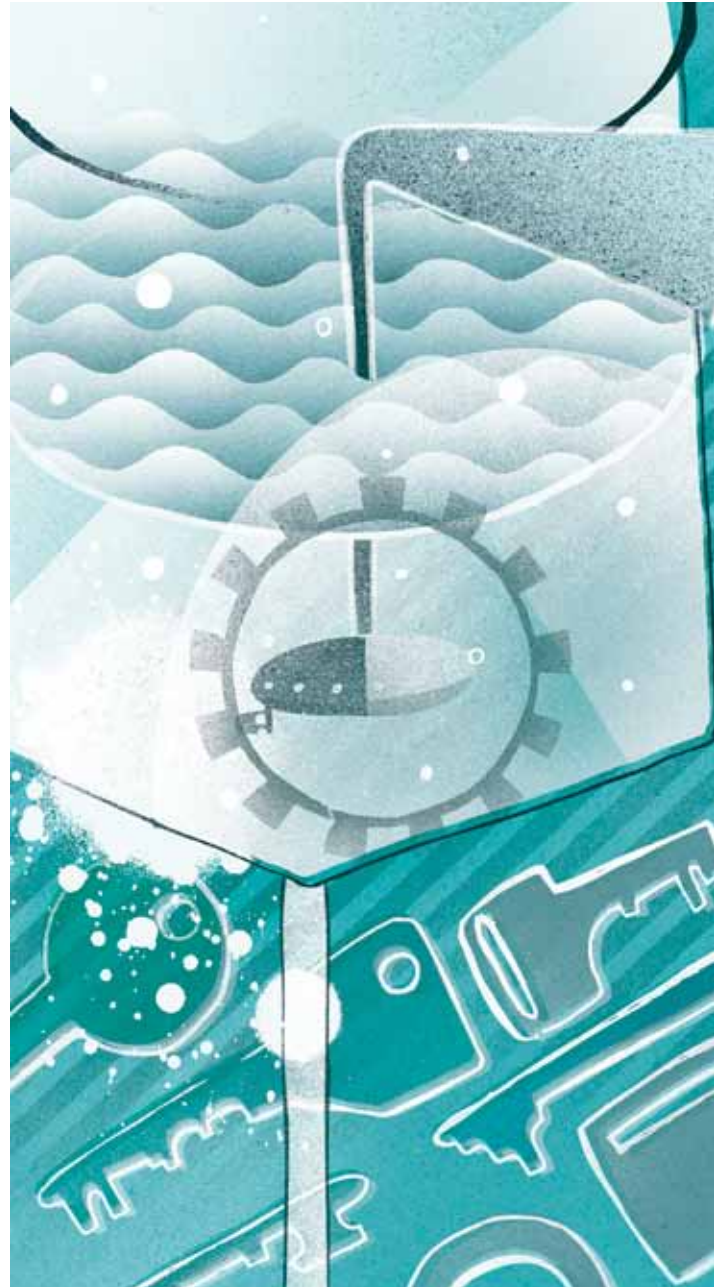
Denne uttalelsen kom fra en psykolog som har arbeidet med traumatiserte og rusmiddelavhengige menn i mange år. Kliniske erfaring viser at menn i rusbehandling sjelden forteller om overgrepssproblematikk, spesielt seksuelt misbruk, selv på direkte spørsmål. I alle fall ikke før en god behandlingsallianse er etablert.

Å ha vært utsatt for vold, vitne til vold, fysisk, psykisk og/eller seksuelle overgrep i barne- og ungdomsalder kan føre til en kronisk stress- og beredskapstilstand. Senvirkninger av slike traumer kan føre til endringer i bevissthet og hjerne og gi vansker med følelsesregulering og impuls-kontroll. Forstyrrelser i kognitive funksjoner som konsentrasjon, oppmerksomhet og hukommelse kan også skyldes traumer (Løvaas og Dahl 2013).

Personer som har opplevd traumer tidlig i oppveksten vil gjerne filtrere og organisere videre hendelser ut fra de opplevde traumene. Dette kan føre til en dysfunksjonell personlighetsutvikling (Stenmark 2008). Personer med omfattende rusmiddelproblemer har ofte vært eksponert for hendelser av krenkende og traumatisk karakter langt hyppigere enn andre uten rusmiddelproblemer. Kliniske erfaring viser at seksualisert vold er underrapportert blant mannlige pasienter, også i anonymiserte undersøkelser.

HVA VISER FORSKNING?

Forholdet mellom vold, traumer og rusmiddelproblemer er signifikant og komplisert. Ulike studier viser en forekomst

rusbehandlung

>>

av seksuelle overgrep blant normalpopulasjonen på mellom 5 og 8 prosent for menn (Gorey og Leslie 1997). Blant kvinner i rusbehandling finner man forekomst av fysisk og seksuelt misbruk på mellom 30 og 90 prosent, avhengig av målgruppe og hvordan misbruk blir definert (Moncrieff, Drummond, Candy, Checinski, & Farmer, 1996; Najavits, Weiss, & Shaw, 1997; Rice et al., 2001; Root, 1989). I Rice et al (2002) sin studie fant man forekomst av både fysisk og seksuelt misbruk hos 31 prosent av kvinnene og 6 prosent av mennene. Man fant altså ikke høyere forekomst av fysisk og seksuelt misbruk i barndommen blant menn i rusbehandling enn i normalpopulasjonen. En annen studie viste det samme. Samtidig viste studien at menn med en historie med misbruk fra barndommen har større risiko for å utvikle rusmiddelproblemer enn menn i den generelle befolkningen (Simpson T.L, Miller W. R 2002).

Når man leser slike forskningsresultater, bør man ta høyde for hvordan spørsmålene er stilt, og hvem som har stilt dem. Det er for eksempel mer sannsynlig at menn vil åpne opp for å fortelle om seksuelle overgrep dersom de har trygghet og tillit i relasjonen til den som spør. I forskningsstudier er det ikke alltid slik at intervjuene foretas av en behandler som pasienten har en nær relasjon til. Dermed kan det skje at menn selv på direkte spørsmål som

hadde menn utsatt for seksuelle overgrep også mer alvorlige psykiske lidelser og var i større grad suicidale. Studiet konkluderte med at menn med en historie av overgrep kan ha nytte av rusbehandling, men trenger tilleggsterapi rettet mot underliggende problematikk (Schneider R, Cronkite R Timko C 2008). Tar man utgangspunkt i en ruspopulasjon, viser ulike studier en samtidig forekomst av PTSD (post traumatisk stress disorder) og rusmiddelproblemer på mellom 40 og 85 prosent (Johnsen 2009).

«Seksualisert vold er underrapportert blant mannlige pasienter.»

I sluttrapporten for prosjektet «Rus og Vold» (2007 – 2010), som var et samarbeidsprosjekt mellom Alternativ til Vold, Tyrilistiftelsen og Helsedirektoratet, fremkommer det at 85 prosent av mennene som deltok i prosjektet og 35 prosent av kvinnene har utøvd vold.

25 av 26 kvinner har vært utsatt for vold, og 49 av 61 menn. Blant mennene fant man forekomst av seksuell vold i barndommen på 10 prosent, fysisk vold 71 prosent og psykisk vold 67 prosent. Nesten halvparten av kvinnene var utsatt for seksuell vold i barndommen, og mer enn 60 prosent for fysisk og psykisk vold.

Rapporten viser at rusfeltet mangler innsikt i omfanget av voldsproblemer blant sine pasienter. I sin helhet mangler rusfeltet voldsforståelse, kartleggingsverktøy og behandlingsmodeller for å integrere vold som tema i behandlingen. Rapporten anbefaler at behandling av mennesker med volds- og rusproblemer må være en integrert rus- og voldsbehandling, og at rus- og voldsproblemene må ses på som likeverdige (www.atv-stiftelsen.no).

En forskningsgruppe for traume psykologi ved Universitetet i Berge ledet av Dagfinn Winje forsker på forekomsten av traumer og traumereaksjoner i ulike sårbare grupper. Pasienter innlagt ved Hjeltestadklinikken, som er en del av Stiftelsen Bergensklinikkene, har deltatt i studiet. Utvalget fra Hjeltestadklinikken omfattet 51 pasienter, og 40 prosent av mennene rapporterte en eller flere traumatiske hendelser i barndom. 30 prosent rapporterte å

skal besvares ja eller nei, avkrefter seksuelle misbruk, selv om det faktisk har hendt dem.

I en annen studie fant man at menn med en historie av seksuelle overgrep hadde mer alvorlige rusmiddelproblemer ved innleggelse. Relatert til menn uten overgrepshistorie

ha vært utsatt for seksuelle overgrep i barne – ungdomsalder, flere kvinner enn menn (Arefjord 2011).

Undersøkelser fra Selbukollektivet viste at både gutter og jenter hadde opplevd seksuelle overgrep i oppveksten, 60 prosent av guttene og 67 prosent av jentene. For en femtedel av dem startet overgrepene før de fylte elleve år. Mer enn to tredeler deler hadde vært utsatt for fysisk vold, og mange også for tap av signifikante andre i løpet av oppveksten (Lie og Granby 2011)

TALL FRA TO UNDERSØKELSER VED STIFTELSEN BERGENSKLINIKKENE

Stiftelsen Bergensklinikkene har sammen med Østfoldklinikken deltatt i en internasjonal prevalensstudie som hadde som formål å måle forekomst av ADHD blant rusmiddelavhengige. Studien heter IASP og er gjennomført av ICASA (International Collaboration of ADHD and Substance abuse) i mange europeiske land, USA og Australia. Det norske utvalget fra Stiftelsen Bergensklinikkene besto av 198 pasienter som gjennomførte full utredning rettet mot ADHD og andre medfølgende lidelser.

Et av verktøyene som ble brukt i utredningsprosessen var Connors Adult ADHD diagnostisk intervju (CAADID). Noen av spørsmålene i del en av CAADID relaterer seg til hvorvidt pasientene har vært utsatt for psykisk, fysisk og/eller seksuelle overgrep, vold i familien, neglisjering, og tap av signifikante andre i barnealder. I tillegg om de som voksen har vært utsatt for fysiske, psykiske eller seksuelle overgrep.

Over halvparten av mennene rapporterte om tap av viktige nære relasjoner i barndommen. 30 prosent av mennene fortalte at de hadde vært utsatt for fysisk misbruk som barn. Enda flere rapporterte om psykiske misbruk i barnealder (35 prosent, mens 16 prosent av mennene hadde vært utsatt for seksuelt misbruk i barndommen). En tredjedel av mennene oppga å ha vært vitne til vold innenfor familien i oppveksten, og litt flere rapporterte om neglisjering.

En samlet oversikt over fysisk vold og seksuelle overgrep viste at 35 prosent av mennene fortalte at de enten hadde vært utsatt for fysisk vold eller seksuelle overgrep som barn. 17 prosent av mennene fortalte at de som voksen var blitt utsatt for fysisk, psykisk eller seksuelt misbruk.

Et kvalitetssikringsprosjekt kalt «Bedre behandling» ble gjennomført i 2010 og 2011 blant menn innlagt ved Hjellesstadklinikken. Undersøkelsen ble gjennomført anonymt ved at pasientene selv fylte ut et spørreskjema. Den viste at en tredjedel av de 43 mennene som deltok, oppga å ha vært utsatt for vold i barndommen, og nesten halvparten oppgir å ha vært vitne til vold. Mer enn halvparten av mennene rapporterer å ha vært utsatt for vold som voksen.

En tredjedel oppga også å ha utøvd vold i barne- og ungdomsalder, og litt færre (23 prosent) også som voksen. Nesten 20 prosent av mennene oppga å ha vært utsatt for seksuelt misbruk i oppveksten og 5 prosent også som voksen.

VISER ØKT FOREKOMST

«... menn med en historie av seksuelle overgrep hadde mer alvorlige rusmiddelproblemer ved innleggelse.»

Forskning blant ikke-kliniske populasjoner viser forekomst av seksuelle overgrep mellom 5-8 prosent for menn. Blant ruspopulasjonen viser studier svært varierende forekomst, alt fra på nivå med normalpopulasjonen til opp mot 70 prosent. Data fra de to prosjektene ved Stiftelsen Bergensklinikkene som er beskrevet i artikkelen viser en forekomst av seksuelle overgrep blant menn som er nesten fire gan-

>>

ger høyere (henholdsvis 16 og 20 prosent) enn forekomsten i normalpopulasjonen.

Det må påpekes at ingen av disse undersøkelsene tok spesifikt for seg traumer og overgrep. Hovedfokus i det ene prosjektet var forekomst av ADHD, mens det i det andre prosjektet var mange ulike spørsmål knyttet til pasientens opplevelse av behandling og mulige psykiske lidelser. Forskningsgruppen fra UIB som spesifikt så på traumer fant en høyere forekomst (30 prosent - både kvinner og menn). Og tallene fra Selbukollektivet viser forekomst av seksuelt misbruk i barndom på nesten 70 prosent.

Det kan stilles spørsmål ved om resultatene fra de to undersøkelsene fanger den kliniske virkeligheten. Her er nok flere feilkilder, og spesielt kan det tenkes at

man i mindre grad vil fange opp vold og overgrepssproblematikk dersom man ikke direkte fokuserer på det. Mange fagfolk med erfaring fra møte med menn med rusmiddelproblemer vil også mene at det kliniske inntrykket er at forekomsten av vold og misbruk blant deres pasienter er langt høyere, og kanskje mer i tråd med det man fant ved Selbukollektivet. ■

«... rusfeltet mangler innsikt i omfang av voldsproblemer blant sine pasienter.»

KILDER

Arefjord K (2011) «Traumer og psykisk helse. Noen funn fra et utvalg av pasienter innlagt ved Hjeltestadklinikken» Handouts 25. november 2011, Hjeltestadklinikken

Gorey K.M., Leslie D.R. (1997) The prevalence of child sexual abuse: integrative review adjustment for potential response and measurement biases. *Child Abuse and Neglect*. Volume 21 Nr 4, april 1997, s 391-398(8)

Johansen (2009) «Psykiatriske sykdommer og rusmiddelavhengighet. Hva er de kliniske og nevropsykiatriske assosiasjoner?» Nordisk konferanse om ruslidelse og psykiske lidelser Lillehammer 4-6 mai 2009.

Løvaas E. K., Dahl T (2013) *ADHD og rusmiddelbruk, hva så?* Gyldendal – publisert jan 2013

Moncrieff, J. D., Drummond, D. C., Candy, B., Checinski, K., & Farmer,

R. (1996). Sexual abuse in people with alcohol problems: A study of prevalence of sexual abuse and its relationship to drinking behavior. *British Journal of Psychiatry*, 169, 355-360.

Najavits, L. M., Weiss, R. D., & Shaw, S. R. (1997). The link between substance abuse and posttraumatic stress disorder in women: A research review. *American Journal on Addictions*, 6, 273-283.

Rice, C., Mohr, C. D., Del Boca, F. K., Mattson, M. E., Young, L., Brady, K. T., Brady, K., Nickless, C. (2001). Self-reports of physical, sexual and emotional abuse in alcoholism treatment sample. *Journal of Studies on Alcohol*, 61, 114-123.

Root, M. P. (1989). Treatment failures: The role of sexual victimization in women's addictive behavior. *American Journal of Orthopsychiatry*, 59, 542-549.

Rosenberg Schneider R., Cronkite R., Timko C. (2008) «Lifetime physical and sexual abuse and substance use treatment outcomes in men» *Journal of Substance Abuse Treatment* Volume 35, Issue 4, Desember 2008, s 353-361

Simpson, T. L., Miller, W. R. (2002) «Concomitance between childhood sexual and physical abuse and substance use problems»: *Clinical Psychology review* Volume 22, Issue 1, Februar 2002, s 27-77

Stenmark, K. (2008) «Posttraumatisk stress forstyrrelse», i *Håndbok i Kognitiv Terapi* (Berge T, og Repål A), kap 11, Gyldendal

Nettsider: <http://atv-stiftelsen.no/upload/2011/08/19/sluttrapport-rus-og-vold-prosjektet.pdf>